

Удосконалення процесу фахової підготовки вчителів музичного мистецтва.

Анотація. Стаття присвячена актуальним проблемам розробки питань підвищення якості професійної підготовки фахівців – музикантів. Значущим представляється особлива популярність музичного мистецтва естради, яке займає певну нішу в художній культурі України. При цьому естрадна вокальна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва виступає рівноправним компонентом його професійної підготовки, представляючи собою складний процес, що має свої специфічні особливості.

Ключові слова: естрадне виконавство, педагогічна діяльність, вокальні здібності, педагогічні методи.

Аннотация. Статья посвящена актуальным проблемам разработки вопросов повышения качества профессиональной подготовки специалистов – музыкантов. Значимым представляется особая популярность музыкального искусства эстрады, которое занимает определенную нишу в художественной культуре Украины. При этом эстрадная вокальная подготовка будущего учителя музыкального искусства выступает равноправным компонентом его профессиональной подготовки, представляя собой сложный процесс, имеющего свои специфические особенности.

Ключевые слова: эстрадное исполнительство, педагогическая деятельность, вокальные способности, педагогические методы.

Summary. Improve the training of teachers of musical art requires the development issues to improve the quality of professional training. Significant seems particularly popular music pop art, which occupies a niche in the artistic culture of Ukraine. In this pop vocal training future the teacher of musical art stands equal component his training, it is a complex process, which has its own specific features.

Keywords: pop performance, teaching activities, vocal abilities, pedagogical methods.

Постановка проблеми та її зв'язок з науковими та практичними завданнями. Удосконалення процесу підготовки вчителя музичного мистецтва у вищих педагогічних навчальних закладах у зв'язку із зміною художньо-естетичних цінностей завжди було і залишається актуальним. Підвищення майстерності педагога-музиканта є одним з факторів його професійного зростання, бажання не зупинятися на досягнутому, відкривати для себе нові горизонти педагогічних знань і умінь і тим самим постійно просувати вперед процес виховання і підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва.

Демократичні перетворення і кардинальні зміни в освітній системі в останні роки призвели до того, що одностороння спрямованість підготовки вчителя музичного мистецтва йде в минуле, поступаючись місцем орієнтації на більш широке коло цінностей сучасного суспільства.

Естрадна музична культура в її різножанрових проявах сьогодні є не тільки органічної приналежністю побуту, але і свого роду атрибутикою сучасного музичного мистецтва, що наочно виражено при вивченні запитів і художньо-естетичних потреб сучасної молоді. Вокальне естрадне мистецтво надзвичайно поширене та популярне, динаміка його постійно зростає, воно об'єднує різні форми вокального та інструментального виконавства. В теперішній час це – актуальне художнє явище в системі мистецтв, що охоплює різні сфери музикування і виконавства: сольне виконавство (вокальне, інструментальне), ансамблеве виконавство (вокальні ансамблі, інструментальні ансамблі, вокально-інструментальні ансамблі, рок-групи), також естрадні і джазові оркестри. В загальноосвітніх школах, ліцеях, коледжах мистецького напрямку з'являються класи естрадного вокалу, при загальноосвітніх школах та будинках дитячої творчості постійно збільшується чисельність гуртків естрадно-виконавчого напрямку, діти і

молодь все більш активно залучаються мас-медіа до участі в музичних шоу-програмах.

Сьогодні вже очевидно, що без урахування інтересів і захоплень школярів, особливо в підлітковому віці, без спеціальних знань з області сучасних музичних стилів, різних жанрово-художніх напрямів і специфічних особливостей звукоутворення, сучасний вчитель музичного мистецтва працювати не може. Перед ним стоїть завдання формування смаків та музично - естетичних потреб учнів навіть у рамках вже сформованих їх інтересів. Тому вчитель музичного мистецтва повинен не тільки знати репертуар естрадних жанрів, а й уміти грамотне його виконувати.

В сучасній музично-виховній практиці з метою вдосконалення процесу вокальної підготовки вчителя музичного мистецтва, розвитку його співочого голосу необхідно враховувати існування не тільки академічного напрямку в вокальному мистецтві, але й інших жанрів, зокрема, естрадного, які є невід'ємною частиною сучасної світової культури. Цим і визначається актуальність даної статті.

В системі фахової підготовки учителя музичного мистецтва актуальним є знання ролі естрадного мистецтва в естетичній орієнтації молоді, вміння орієнтуватися в сучасних музичних стилях і ритмо-гармонічних формулах. Своєрідна манера естрадного виконавства потребує знання особливостей того чи іншого сучасного стилю та вимагає відповідного методичного рівня підготовки музичного керівника. У зв'язку з цим особливе зацікавлення у студентів спеціальності «Музичне мистецтво» викликає естрадне вокальне мистецтво.

Аналіз останніх наукових публікацій та досліджень. Сьогодні виникають різноманітні підходи до розвитку естрадно-співацьких можливостей виконавців, як, наприклад, метод «інструментального вокалу» М. Коробкова, С.Панова, накопичений практичний досвід з питань викладання естрадного співу, представлені у роботах О.Кліппа, В. Ємельянова, М.Попкова, К.Лінклейтер, С.Рігса, К.Садолін, І.Ісаєва, Е.Ю.Белоброва, Н.З.Скопеч,

проблеми виховання музичного смаку виконавців розглянуті у працях В.Мозогот, А.Молчанова, В.Сирова, особливості використання технічних засобів у процесі підготовки співака до публічного у наукових дослідженнях А.Карягіна, В.Мельниченко, жанрово-стильові особливості естрадного вокального мистецтва висвітлені у працях У.Саржента, Р.Паулса, В.Семенова, М.Львова, В.Тімохіна, Г.Гараняна, А.Симоненко.

Втім, не вирішеними до цього часу є чисельні питання методики підготовки студентів музично-педагогічного навчального закладу - майбутніх вчителів музики, що спеціалізуються у естрадному співі: засвоєння ними одноразово основ класичного та естрадного вокалу породжує проблему виховання в них гнучкої техніки їх використання, усвідомленого ставлення до специфіки прийомів та засобів звукоутворення і артикуляції.

Отже, **метою статті** є розгляд основних педагогічних проблем формування основ естрадного виконавства в контексті підготовки вчителя музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Естрадний спів є відносно новим віянням сьогоденного музичного виховання, якщо порівнювати його з класичним вокальним співом. Аналіз літератури та практики занять естрадним вокалом показав, що поширеним є уявлення про те, що специфіка вокальної підготовки настільки особлива, що студентів, які мають бажання спеціалізуватись у даному напрямку, потрібно залучати до естрадного співу з перших кроків їх навчання. У той же час узагальнення прогресивного педагогічного досвіду та власні спостереження за процесом вокального розвитку співаків у галузі естрадного вокалу дають підставу стверджувати, що між класичним та естрадним видами виконавства, попри всю їх розбіжність, не існує антагонізму: підготовка фахівців відповідного профілю повинна відбуватись у діалектичній єдності протилежних елементів, що і має створювати найкращі умови для всебічного професійного становлення майбутнього фахівця. Головні напрями цієї підготовки охоплюють широкий комплекс елементів: від художньо-сценічного до технологічного і полягають

у накопиченні загально-художнього, класичного та специфіко-естрадного досвіду сприйняття і виконання, у поєднанні виховання „методичної рефлексії” й свідомого ставлення до колективного практичного досвіду.

Діалектика навчального процесу проявляється також через визначення індивідуальних та типових проблем методичної підготовки майбутнього спеціаліста, через принциповий взаємозв'язок процесу формування загальних базових співацьких вмінь та, на їх основі, – специфіко-естрадних навичок. З цього погляду найбільш ефективний шлях виховання майбутнього фахівця - це поєднання його музично-педагогічного і специфіко-естрадного виховання. Лише за таких умов буде забезпечена єдність загально-інтелектуального, художньо-естетичного і музичного розвитку особистості, відбудеться збагачення духовного світу виконавця і майбутнього вчителя, а не лише його оволодіння технологією естрадно-співацького інтонування. Слід зазначити, що українська національна співацька традиція зумовлена багатьма чинниками: фонетичним складом мовлення, менталітетом народу, специфікою психології, темпераменту, смаків, уподобань, думок, мрій, надій інтересів, усього розмаїття життя народу. Перевірені часом норми співу в Україні набули рис об'єктивного закону, що визначає специфіку сталої співацької манери, якій властиві природна невимушеність роботи голосового апарату, дикція та артикуляція, відмінний слуховий контроль і, головне, українська кантилена, яка дає підстави називати Україну “північною співацькою Італією”[3, с.18]. З цього погляду виховання естрадної манери співу повинне відбуватись на основі поєднання базової класичної вокальної підготовки та формування (на її основі) специфічних навичок звукоутворення, особливих виконавських прийомів, які передбачають: грудночеревне дихання, високу позицію звучання голосу, що забезпечує характерні для всіх голосів норми коливань нижньої та верхньої формант, змішування головного та грудного резонування з переважною участю кожного з них для різної висоти звуків, вільне положення гортані, звільнення м'язів надставної труби

(губи, щоки, язик тощо) від надмірного напруження. Важливим аспектом методики викладання естрадного співу є співвідношення технології класичної та власне естрадної манер виконання. Якщо в сфері академічного вокалу виконавці працюють у межах усталеного канону, то метою естрадного виховання є пошук характерного, самобутнього забарвленого співочого тембру, що легко упізнається [4, с.42]. Для класичних творів типовим є розмаїття жанрів, форм, характерів, проте, для естрадної творчості типовим жанром є пісня, а її змістовне коло є відносно вузьким: це особистісні, навіть інтимні почуття та переживання [4,с.46]. В естрадному співі існують особливі вокальні прийоми, які використовуються для надання специфічних видів звучання голосу. Це, наприклад, спів на придиханні, рецитація у мовному регістрі, лемент, шепіт, підкреслено ритмізоване дихання, які практично відсутні в академічному співі. В умовах активних, нерідко - танцювальних рухів на сцені, виникають особливі вимоги до дихання, що потребує навичок утримання великої кількості повітря та особливої техніки його розподілу. Оскільки естрадній техніці співу притаманний слабкий імпеданс, вона обумовлює обов'язкове застосування у виконавстві звукопідсилювальної техніки. Мікрофон є одним з найважливіших компонентів роботи естрадного співака на сучасній сцені, який стоїть між реальним акустичним звуком і його поданням слухацькій аудиторії. При роботі із мікрофоном виникають додаткові вимоги до дикції, артикуляції, професійне користування мікрофоном передбачає вміння направляти його під потрібним кутом, тримати на достатній відстані від губ, відчувати його як продовження співочого апарату, як засіб подачі чистого посиленого голосу [1,с.82]. Сучасний стан музичної естради потребує від співаків володіння арсеналом зовнішніх засобів виразності, культури пластичної виразності та сценічного руху, знань в області менеджменту і медіа-технологій, умінь створювати свій сценічний імідж [2,с.38].

У вінницькому державному педагогічному університеті кафедрою мистецької підготовки розроблений курс «Основи естрадного виконавства»

для студентів спеціальності «Музичне мистецтво». Ця дисципліна є однією зі складових у комплексному професійному формуванні творчої особистості й музичному становленні майбутнього фахівця та тісно пов'язана у педагогічному процесі з профілюючими предметами та дисциплінами.

Навчання орієнтовано на практичне оволодіння професійними навичками естрадної вокальної техніки. Метою вивчення дисципліни є формування системи знань, на яких базується процес навчання естрадному співу, вокально-технічних та художніх навичок, підготовка до вокально-педагогічної діяльності.

Основні навчальні завдання дисципліни «Основи естрадного виконання»: сформувати навички співочої постановки, навчити використовувати під час співу м'яку атаку, сформувати вокальну артикуляцію, музичну пам'ять, навчити прийомам самотійної і колективної роботи, самоконтролю, сформувати стереотип координації діяльності голосового апарату з основними властивостями співочого голосу, сформувати практичні навички роботи з мікрофоном та звукопідсилюючою апаратурою.

Розвиваючі завдання дисципліни: розвинути вокальний, гармонійний та мелодійний слух, співоче дихання, артистичну сміливість і природність, вміння триматись на сцені, вдосконалювати мовний апарат, розширити діапазон голосу.

Виховні завдання дисципліни: виховати естетичний смак студентів, інтерес до співочої діяльності і до музики в цілому, сприяти формуванню волі, дисциплінованості, взаємодії з партнерами, виховати наполегливість, витримку, працьовитість, цілеспрямованість - високі моральні якості,

забезпечити професійну готовність сучасного учителя музичного мистецтва до здійснення вокально-педагогічної діяльності у загальноосвітній школі та позашкільних установах.

Професіоналізм естрадного виконавця-вокаліста формується в процесі індивідуальних занять. Навчальний процес будується у діалектичній єдності процесу формування загальних базових співацьких вмінь та специфічно-естрадних навичок. Розроблено методіку навчання співу, що містить в собі: основні принципи навчання (досягнення свободи і «комфортності» в процесі співу, цілісний та системний підхід до процесу формування вокальних навичок, універсальність методіки вокального виховання голосу співака, спів на різних мовах, спів відкритим округлим звуком, емоційно-позитивний настрій студентів тощо) їх теоретичне обґрунтування, комплекс вокально-тренувальних вправ для настройки голосу на спів у мовній позиції, зміст навчання, засоби управління співочим процесом, методи формування основних співочих навичок. Навчальним матеріалом дисципліни є педагогічний і концертний репертуар, що містить у собі естрадні вокальні твори, які охоплюють різноманітні стилі і напрямки естрадної музики, народні пісні в сучасній естрадній і джазовій обробці.

Критерієм ефективності вокального виховання сучасного вчителя музичного мистецтва в вищому навчальному закладі є підготовка спеціаліста, який володіє академічними та естрадними вокально-виразовими засобами, сучасними методиками вокального виховання, має високий рівень пластичної культури та сценічної поведінки.

Висновок. Оскільки сучасна загальноосвітня школа потребує спеціаліста нового формату, здатного здійснювати не тільки навчальну, а й позанавчальну діяльність з вільним використанням сучасних методів навчання та освітньо-інформаційних технологій [5, с.501], вивчення основ естрадного виконавства майбутніми вчителями музичного мистецтва стає дійсною потребою розвитку сучасної музично-педагогічної системи, яка

переходить від епізодичної присутності сучасного естрадного мистецтва в школі до системного моделювання його освітньої і виховної функції.

Література:

1. Дрожжина Н. В. Функції мікрофону у вокальному виконавстві на естраді / Н. Дрожжина // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти: зб. наук, праць. – Вип. 15. – Х.: ХДУМ ім. Котляревського, 2005. – С. 77-86.

2. Дрожжина Н. В. К проблеме сочетания эстрадного вокала с хореографией и пластикой / Н. Дрожжина // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти: зб. наук. праць. – Вип. II. – Х.: Стиль-Іздат, 2003. – С. 107-114.

3. Євтушенко Д. Питання вокальної педагогіки / Д. Євтушенко. – К., 1987. – 254 с.

4. Конников А. П. Мир эстрады / А. Конников. – М.: Искусство, 1980. – 272 с.

5. Яременко Н. В. Роль позанавчальної виховної роботи у всебічному розвитку студентської молоді / Н. В. Яременко // Всебічний розвиток особистості студента : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф.– Ірпінь, 2001. – 548с.

Швець Ірина Борисівна, Народна артистка України, професор кафедри мистецької підготовки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського .

Тел. (067) 9041704

e-mail Shurikira@ukr.net